

9. Bohse A. Die Liebenswürdige Europäerin Constantine / A. Bohse. – Frankfurth und Leipzig: Verlegts Christoph Hülße, Anno 1698. – 612 S.

УДК 82-1/-9

Білоус Н.В.

(Дніпропетровськ, Україна)

ЛІРИЧНА СПАДЩИНА А. ФОН ДРОСТЕ-ГЮЛЬСХОФ ЯК ОБ'ЄКТ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИХ ТРАКТУВАНЬ

Стаття висвітлює ліричний здобуток німецької поетеси та письменниці А. фон Дросте-Гюльсхоф з погляду її наукової репутації у літературознавчих розвідках сучасності.

Ключові слова: *поетика, лірика природи, дослідна оцінка, інтерпретація.*

Статья освещает лирическое достижение немецкой поэтессы и писательницы А. фон Дросте-Гюльсхоф с точки зрения ее научной репутации в литературоведческих исследованиях современности.

Ключевые слова: *поэтика, лирика природы, исследовательская оценка, интерпретация.*

The article deals with lyric heritage of German poetess and writer A. von Droste-Huelshof from the point of her scientific name in modern literary research.

Keywords: *poetics, nature lyrics, research assessment, interpretation.*

А. фон Дросте-Гюльсхоф – це поетеса, творчий доробок якої ще не здобув однозначної усталеності у поглядах навіть професійних знавців, а репутація не позбавлена від розбіжностей та викликає чимало суперечностей у поглядах дослідників. Одні вважають її естетичні погляди і власний художній доробок старомодними, інші – сучасними. Певні дослідники, відстоюючи суто регіональний підхід до творчості й ліричної майстерності Дросте, позбавляють її здобуток європейської значущості, позиціонують її як поетесу Вестфалії, а деякі проте пропонують вбачати у спадщині письменниці світовий рівень післяромантичного літературного розвитку, розцінюють її місце у німецькому і європейському процесі культурного розвитку як дуже значне, визнають в особі Дросте класика європейського реалізму.

На сьогодні творчість А. фон Дросте-Гюльсхоф недостатньо проаналізована вітчизняними вченими, хоча у зарубіжній науці надбання письменниці вивчається уже протягом довгих років [1:74]. Серед німецьких літературознавців творчість А. фон Дросте-Гюльсхоф досліджують помітні германісти В. Веслер, Ф. Шварцбауер, В. Шмітц, серед російських вчених – А.С. Бакалов, С.Р. Иванова та С.К. Майєр. Також у вітчизняній науці помітно зростання зацікавленості даною постаттю, серед українських науковців, які

© Білоус Н.В., 2013

предметно й системно звертаються до вивчення творчого доробку поетеси, ми можемо назвати Б.Т. Завідняк.

Більшість дослідників творчості А. фон Дросте-Гюльсхоф вважають її у першу чергу ліриком. Дійсно, без усяких перебільшень можна стверджувати, що її ліричні твори належать до кращого, що створено у літературі німецькою мовою. Вона була наділена масштабним і видатним талантом у цьому роді художньої творчості; тут вона була найпродуктивнішою і почувала себе, поза сумнівом, у своїй органічній стихії (див.: [2]).

В процесі вивчення літератури з означеного питання ми помітили, що у колі знавців особливо останнім часом все більше усталюється думка щодо зв'язку творчості Дросте з принципами поетики напряму бідермейера. Так, з погляду Клаудіо Менде вірші А. фон Дросте-Гюльсхоф відображають типові ознаки літератури епохи бідермейер: вчений відзначає чуттєво-раціональний зв'язок поетеси з батьківщиною (Вестфалія) та звертає увагу на осмислений Дросте і супровідний для її почуттів потужний міфологічний момент, що на її переконання загрожує безпеці людини на лоні природи рідного краю. Ці ознаки відображаються, наприклад, у «Степових картинах», а особливо й перш за все в баладі «Хлопчик на болоті».

Лірика епохи бідермейер відрізняється як за формою, так і за змістом, насамперед, підкресленою невимушеністю, простотою й народністю. Важливі стали теми цієї епохи – кохання, релігія, непостійність почуттів, самовідданість та домашнє щастя і загишок домашньої оселі [3].

На особливу увагу заслуговує ряд досліджень, автори яких намагаються тісно зв'язати особистий світ поетеси з її творами, вбачають в поезії Дросте вияв ширих особистісних вражень, переживань, почуттів. Досліджуючи творчість письменниці, Георг Филипп Пфайффер приміром, відзначив такий, на його думку, неоціненний факт, що А. фон Дросте-Гюльсхоф – поетеса, яка половину власного життя провела на самоті зі своєю «кращою подругою», якій присвячена велика частина поезії, – природою. Подібні спостереження персонально-біографічного плану поряд із власне дослідними концепціями напряму і методу авторки мають бути розвиненими у дростезнавстві, але у тих межах, оскільки вони не повинні «виводити» зміст і поетикальні риси творчої спадщини поетеси тільки з її особистості і не обмежувати наукові розвідки вузько-біографічним планом. Приміром, не можна перебільшувати ані «самотність», ані відлюдність поетеси на лоні природи, адже А. фон Дросте-Гюльсхоф була далека від настроїв непродуктивної споглядальності, сприймала своє ландшафтне оточення надзвичайно конструктивно. Серйозно заглиблюючись у закони існування природи, Дросте зокрема проводила ботанічні, зоологічні і геологічні дослідження. Знаючи цей факт, можна стверджувати про велику й невгамовну тягу авторки до життя, її стремління пізнавати суще, всебічно розширяти границі пізнання, ставитися до природного оточення не пасивно, а з позиції активного життєлюбства. Про свої розвідки вона із захопленням писала як у віршах, так і в листах, де зазвичай рідко можна зустріти докладний опис природи.

Одного разу Дросте писала Юнкманну про своє перебування в Апенбурзі: «Тут, у світі Бога, я нічого не чую крім дзвону дзвіночків овець і джижчання комах, та нічого не бачу, крім зеленого листя, променя сонця крізь гілки та мух на моєму столі. Особливо мені подобаються сутінки, коли все стає жвавим, і листя починає дискутувати між со-

бою» (див.: [4]). Отже, навіть з цієї стислої фрази можна відчутти безпосередність світо-відчуження поетеси, яка оживлює й одухотворяє навколишнє середовище, сприймаючи його мов частину себе, зливаючи у великий синтез флоронімний та фаунонімний аспекти, персоналізуючи й іронізуючи листя, що немовби дискутує у час надвечір'я.

Ми простежуємо з листування культ моменту як провідну модальність світосприйняття. Відповідно також і у її творіннях непомітно, що вірші написані не в результаті миттєвого настрою, а в напружених роздумах і виважених спостереженнях [4:78]. Тим не менше ми вважаємо, що поезія Дросте – при всій її зовнішній легкості й невимушеності – розумова, дуже продумана і навіть суворо вибудована, хоча цей внутрішній примус практично не читається з віршів, що зваблюють своєю легкістю й магічною красою.

Згідно з А. С. Бакаловим вестфальська поетеса ігнорувала суспільно-політичну тематику, обмежуючись у своїй поезії сферою природи і морально-етичними проблемами. Природа у її творчості зовсім не ідилічна і нерідко містить у собі неназвану загрозу. Ми приймаємо до уваги дане твердження і будемо враховувати його під час наших подальших спостережень та дослідів.

Більшість дослідників, що присвятили свої праці аналізу й інтерпретації спадщини поетеси, відзначають, що А. фон Дросте-Гюльсхоф ввела в німецьку літературу поезію боліт та вересових пусток. У її поетичних циклах «Степові картини» і «Скеля, ліс та озеро» вплетені два особливі дростевські містифіковані світи: поряд з дружнім героєві світом людей існує далеко не завжди привітний, моторошнуватий, а то і просто трагічний світ природи. Окрім звичайних тварин, рептилій, птахів, комах природа населена у поетеси явищами неназваними, присмерковими, езотеричними, загрозовими або тими, що вселяють страх.

Крім новизни тем, Дросте збагатила німецьку лірику можливостями незвичайної для її часу точки зору на природу [5]. Дійсно, лірика поетеси носить надзвичайно суб'єктивний характер, вона ніби сфокусована навколо суб'єктивного, відверто індивідуального й неповторно унікального центру «я», що ми констатуємо як своєрідність авторського висловлювання Дросте з його маніфестацією особистих достоїнств сприйняття світу.

Аналізуючи творчість А. фон Дросте-Гюльсхоф, Вальтер Шмітц відзначив, що власному погляду на світ і ставленню до віри поетеса була зобов'язана католицькому вихованню, яке залишило свій глибокий слід не тільки на її духовній поезії, але й на ліриці природи і картині світу. У час секуляризації вона прагне читати природу як частину божественного створення (див.: [6]). Дані спостереження цілком слушні, звернення до лірики Дросте переконує, як багато для неї значить конфесійне переконання, вона поєднує власне основи релігійного виховання із загальноодухотворюючим настроєм ліричної піднесеності у ставленні до навколишнього середовища як благого і налаштованого на благо існування. Приміром, вірш «У третю неділю після Великодня» з циклу «Духовний рік» виводить ліричну героїню, яка сприймає своє довкілля як багатосмісловне, що марно шукає бога в природі; ліричне «я» сприймає традиційні символи, не пізнаючи їхні живі послання.

Осмилюючи подібні психологічні та світоглядно-філософські колізії, дослідники доходять висновку щодо дуже складних ідейних парадигм творчості і світовідчуження

поетеси. Вони відзначають, що на протигагу знання і віри виникає сумнівна і майже відчайдушна потужна напруженість між емпіричною картиною природи і християнською алегоричною мовою жестів у «Духовному року», напруженість, яка також пронизує відомі природні і степові картини А. фон Дросте-Гюльсхоф (див.: [6]).

Але водночас науковці відзначають, що попри всю уявну реалістичну модальність зображення перед нами виникають не безпосередні спостереження ліричної героїні, а значною мірою відсторонені від реальної конкретки, узагальнені картини-видіння, мрії, просочені настроєм споглядального заглиблення у внутрішній світ «я». Тому літературознавці роблять справедливе спостереження, що картини у природному живопису Дросте розширюються за відомими авторці алегоричними традиціями, що диктують власний модус сприйняття світу та узагальнення спостережень за навколишнім середовищем, ландшафтними картинами зокрема.

Проблему вивчення складових ліричного пейзажу поетеси ми вважаємо одною з головних у спеціальних розробках, присвячених творчості авторки. На думку В. Шміца, до якого варто дослухатися, А. фон Дросте-Гюльсхоф комбінує родинні символи так, що виникає майже реалістична детальна природна картина [6]. Звернімо увагу на те, що Шміц не довіряє мнимій конкретиці й достовірності враження від пейзажу Дросте і не вважає його реалістичним, про що свідчить омовлення «майже». І далі вчений продовжує свої роздуми: «Окремі символи можуть *виділятися* до тих пір, поки їй алегоричний сенс буде таємничим» [6]. Дійсно, детальне знайомство з ліричним почерком поетеси переконує, що її природний живопис наскрізь синкретичний, в ньому сусідять зірко підмічені деталі рідного простору Вестфалії з неймовірно субтильними, абстрагованими символічними і алегоричними образами і смислами. Ще раз підкреслимо, дана проблема окреслює понадскладне коло питань, пов'язаних з творчістю Дросте, які ще потребують свого уважного вивчення.

Георг Филипп Пфайффер помітив, що особливість А. фон Дросте-Гюльсхоф – вписувати деталі, за допомогою яких вона викликає враження, що нібито для її лірики характерна поетика реалізму. Щоб спростувати дану ідею, Г. Ф. Пфайффер посилався на тих літературознавців, які пов'язують лад поетичного мислення авторки з орієнталізмом, з ідеями східного мислення зокрема. Так, у ґрунтовній літературознавчій праці Георга Филиппа Пфайффера «Die Lyrik der Annette von Droste-Hülshoff» знаходимо діалог з германістом Буссе, що схильний вбачати й інтерпретувати в поетичному доробку майстрині слова «індійські смисли» [4:78]. Виважуючи орієнтальну тезу стосовно до спадщини Дросте, дослідник робить висновок: «Насправді вона відкрила цей найменший, найособливіший і найінтимніший характер природи для нашої поезії» [4:78].

Якщо ж знову повернутися до потужного, принаймні у німецькій германістиці, вузько-біографічного тлумачення розгляданої проблематики, то стане очевидним: вже за життя поетеси спостережливі щодо її таланту сучасники намагалися розгадати тайну творчості шляхом наближення до особистісного життя та приватних, індивідуальних особливостей сприйняття нею світу. Так, притаманну поетичному обдаруванню Дросте техніку стилізації достовірності з мініатюрних деталей і поетизацію незначущих, а насправді невід'ємних від істини і краси життя безпосередньо пояснювали її природною

фізичною особливістю: вона була дуже короткозора. Л. Шюкінг, знакова для долі поетеси постать, повідомляє: «Її око було настільки незвичайне, що вона не могла на відстані 5 або 6 кроків впізнати фізіономії присутніх; але, навпаки, у склянці води, яку пронесли повз її очей, вона могла впізнати інфузорію». Інші інтерпретатори, серед них Шлютер, також звертають увагу на цю особливість у своїх «Записках», зауважуючи, що поетеса нечітко бачила далечінь, сприймаючи предметні обриси розпливчасто, як крізь туман, тоді як близь, навпаки, ідентифікувала чітко, ясно і чітко [4:78].

На погляд літературознавців, для створення «детальної» картини природи А. фон Дросте-Гюльсхоф прагне описувати улюблені рівнини і болота з «коротшої» дистанції: з точки зору людини, що сіла навпочіпки в центрі природного ландшафту або віддыхаючи простягнулася на лузі [7]. Зрозуміло, що ми уважно дослухаємося до будь-яких, у тому числі й вузько-біографічних, трактувань творчості Дросте, тим не менше положення про короткозорість як (вимушений) принцип світосприйняття поетеси викликає сумнів і не видається нам переконливим.

Наприкінці відзначимо, що творчість Дросте притягує все більшу увагу вчених-германістів поза географічними рамками німецького регіону. Російська дослідниця Н. Борисова у спеціальній статті відзначила, що мова віршів поетеси, іноді сувора і терпка, своєрідний ритм рядків, часто абсолютно нові для того часу поєднання слів дають їй можливість передати різноманіття природних явищ, нюансів, відтінків фарб, звуків, рухів в усій їх повноті і неповторності. Героєм її віршів була «Природа» з її багатоголоссям і багатокістю. Світ справжній, зримий, чутний, відчутний входить в її вірші органічно і просто. Безумовність точної деталі, визначеність безпосереднього почуття визначає віршовану творчість поетеси [8]. У даній концептуалізації чітко помітно намагання якомога тісніше зв'язати поезику ліричних творів авторки з принципами бідермейєра, що є цілком співзвучним з останніми теоретичними підходами до вивчення спадщини поетеси, але на наш погляд – не є безумовно однозначним чи вичерпним, а тільки одним з можливих підходів до розуміння принципів її художньої майстерності і значимої величі ліричного доробку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Иванова Е.Р. Поэзия А. Дросте-Хюльсхоф в контексте литературы бидермейера / Е.Р. Иванова // Вестник Челябинского государственного университета. – 2008. – № 21. – С. 74-80.
2. Droste als Lyrikerin [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.lwl.org/LWL/Kultur/Droste/Werk/>
3. Epochenüberblicke zur Deutschen Literaturgeschichte [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://digitale-schule-bayern.de/dsdaten/18/766.pdf>
4. Pfeiffer, Georg Philipp Die Lyrik der Annette von Droste-Hülshoff / Georg Philipp Pfeiffer. – Berlin: Verlag von R. Trenkel, 1914. – S.132
5. Бакалов А. С. Немецкая послеромантическая лирика (традиции и новаторство): автореф. диссертации на соискание ученой степени доктора филологических наук: спец. 10.01.03 «Литература народов стран зарубежья/ западноевропейская литература»/ А.С. Бакалов – Москва, 2004. – 32 с.

6. Schmitz, Walter DAS LYRISCHE WERK von Annette von Droste-Hülshoff [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.g.eversberg.eu/DUpdf/FrauenLyrik.pdf>
7. Высокий бидермейер [Електронний ресурс]. — Режим доступа: <http://www.knowed.ru/index.php?name=pages&op=view&id=490>
8. Литература – история и современность [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://za-za.net/old-index.php?author=borisova_n&country=ger&menu=authors&wark=001

УДК 801:[81'255.4=111=161.2:82-1]

Дьомова Н.В.
(Львів, Україна)

THE ROLE OF PROSODY IN THE ANGLOPHONE AND UKRAINIAN POETRY

Проаналізовано відмінності у застосуванні елементів просодії в різних часових та просторових рамках, досліджено роль просодії у верлібрах, а також визначено основні функції просодії, які необхідно брати до уваги при англо-українському віршовому перекладі.

Ключові слова: *просодія, функції просодії, структура вірша, поетична традиція, англо-український віршовий переклад.*

Проанализированы отличия в использовании элементов просодии в разных временных и пространственных рамках, изучается роль просодии в верлибрах, а также сформулированы основные функции просодии, которые необходимо учитывать при англо-украинском стихотворном переводе.

Ключевые слова: *просодия, функции просодии, структура стиха, поэтическая традиция, англо-украинский стихотворный перевод.*

The differences in the prosody employment within a certain temporal or spatial framework is analysed, and the role of prosody in vers libre is highlighted. The main functions of prosody that have to be taken into account in the process of English-Ukrainian verse translation are defined.

Key words: *prosody, prosody functions, verse structure, poetic tradition, English-Ukrainian verse translation.*

It is generally accepted that poetry as a form of creativity and art is older than prose. As Volodymyr Krekoten` points out, “at the early stages of verbal creativity there was a need for